כיתה ח' | תנ"ך | שיעור 3 מתוך 3 | 45 דק' | מלכים א פרק יח

ממלכתי · כיתה ח'. קריאה ספרותית בפסוקים: אליהו, אלמנת צרפת והר הכרמל; כל פרשנות מסומנת כפרשנות. חמ"ד: בתכנית החמ"ד (בנוסח תשפ"ד) ספר מלכים נלמד בתיכון, ולכן בכיתה ח' בחמ"ד זו יחידת העשרה בלבד; היא אינה מותאמת לחמ"ד ואין בה פרשנים.

הר הכרמל: "עד מתי אתם פסחים" (י"ח)

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את מבנה המבחן שאליהו מציע (כג-כד) ויצטטו
- התלמידים יבחינו בין מה שהפסוקים אומרים במפורש על פעולות אליהו במזבח (שתים עשרה האבנים, לא; המים, לג-לה) לבין פרשנות של מטרתן
- התלמידים יסבירו את תגובת העם (לט) ואת המעבר לסיום הבצורת (מא-מו)

📖 הסבר למורה

בשנה השלישית ה' אומר לאליהו "לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה" (א). אחאב פוגש את אליהו ואומר "האתה זה עכר ישראל" (יז), ואליהו עונה "לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך" (יח). אליהו מבקש לכנס את כל ישראל ואת נביאי הבעל אל הר הכרמל (יט-כ) ושואל את העם: "עד מתי אתם פסחים על שתי הסעפים", והעם "ולא ענו העם אתו דבר" (כא).

המבחן: שני פרים, כל צד מכין פר על העצים בלי אש (כג), וההצעה: "וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם ה' והיה האלהים אשר יענה באש הוא האלהים" (כד). נביאי הבעל קוראים "מהבקר ועד הצהרים" ו"אין קול ואין ענה" (כו), ואז "ויהתל בהם אליהו" (כז). אליהו בונה את המזבח מ"שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב" (לא): הפסוק עצמו מסביר את המספר. הוא עושה תעלה סביב המזבח (לב) ומצווה "מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על העלה ועל העצים", שלוש פעמים (לד), עד שגם התעלה מתמלאת מים (לה). הפסוקים מתארים את המים אך אינם אומרים למה; ההסבר שהמים מקשים על ההצתה הוא פרשנות.

בתפילתו אליהו אומר: "הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל" (לו), ו"ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים" (לז). אש ה' נופלת (לח), והעם אומר "ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים" (לט). אחר כך הסיפור עובר לסיום הבצורת: אליהו אומר לאחאב "כי קול המון הגשם" (מא), עולה לראש הכרמל ושולח את נערו להביט שבע פעמים (מב-מד), עד "ויהי גשם גדול" (מה).

👩‍🏫 פעילות בכיתה

1. פתיחה (5 דק'): מצב דמיוני: כיתה צריכה לבחור בין שתי הצעות, ואף אחד לא מצביע. למה אנשים לפעמים שותקים כשצריך להכריע?
2. קריאה בקול של יז-כט (10 דק'). המורה עוצר בפסוק כא: למה העם שותק?

3. טבלת שלבים (10 דק'): שלב / מי עושה / מה קורה. שלבים: הכינוס, ההצעה (כג-כד), נביאי הבעל, הלעג, המזבח, המים, התפילה, האש, תגובת העם.
4. קריאה של ל-לט ודיון (15 דק'): מה אומר פסוק לא במפורש על שתים עשרה האבנים? ומה עושה אליהו במים (לג-לה)? האם הפרק אומר למה? אילו הסברים אפשריים, ומה מהם פרשנות?
5. סיכום (5 דק'): מה הפסוקים אומרים על מטרת המבחן (לו-לז)?
6. הרחבה, לשיעור שני: מא-מו (הגשם וסיום הבצורת), שאלות 6-7 בדף העבודה, וכתיבת פסקה: מה אומרת האש, ומה אומר הגשם בסוף.

💡 הערות למורה

המסלול בן 45 הדקות מכסה את יז-לט ושאלות 1-5 בדף העבודה. הפרק ארוך; את מא-מו ואת שאלות 6-7 כדאי ללמד בשיעור המשך. בפרק יש גם הריגת נביאי הבעל (מ); המורה יכול להציג אותה בקצרה, בהתאם לכיתה, ולציין שהסיפור אינו מכריז על לקח מוסרי אחד. הבחנה חשובה: שתים עשרה האבנים מוסברות בפסוק עצמו ("כמספר שבטי בני יעקב", לא); מטרת המים אינה מוסברת, וכל הסבר לה הוא פרשנות. תמיכה: ציר שלבים מוכן. העמקה: להשוות בין אליהו בפרק י"ז (נסתר) לבין פרק י"ח (פומבי).

📝 בדף העבודה

הר הכרמל: 7 שאלות (1-5 לשיעור, 6-7 להרחבה), ומחוון בעמוד השני.

מקורות

- מלכים א פרק יח (מכון ממרא)

מחוון: הר הכרמל

1. א (לח).
2. "עד מתי אתם פסחים על שתי הסעפים אם ה' האלהים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו"; "ולא ענו העם אתו דבר" (כא). מלא (3): השאלה + התגובה + ציטוט.
3. שני פרים; כל צד מכין פר על העצים, "ואש לא ישימו" (כג), וקורא בשם אלוהיו; "והיה האלהים אשר יענה באש הוא האלהים" (כד). מלא (4): מבנה המבחן מכג (2) + הקריטריון מכד (1) + ציטוט (1).
4. את שבטי ישראל: "כמספר שבטי בני יעקב" (לא). זה כתוב במפורש בפסוק. מלא (2): השבטים (1) + ציטוט (1).
5. כתוב: ארבעה כדים מים נשפכים על העולה ועל העצים שלוש פעמים (לד), והמים ממלאים גם את התעלה (לה). הפסוקים אינם אומרים למה; ההסבר שהמים מקשים על ההצתה (ואולי מראים שאין שם אש נסתרת) הוא פרשנות, ויש לסמן אותו ככזה. בתפילה: "הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל" (לו), וגם "וידעו העם הזה" (לז): מטרת המבחן היא שהעם יֵדע. מלא (5): מה כתוב על המים (1) + פרשנות מסומנת ככזו (2) + מטרת התפילה עם ציטוט (2).
6. העם: "ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים" (לט). אליהו: מודיע לאחאב "כי קול המון הגשם" (מא), עולה לראש הכרמל, ושולח את נערו להביט שבע פעמים עד שעולה עב קטנה (מב-מד), ואז "ויהי גשם גדול" (מה). העם מגיב לאש; אליהו פועל לקראת חזרת הגשם וסיום הבצורת, והסצנה עוברת מן האש אל הגשם. מלא (4): שתי התגובות (2) + ציטוט (1) + ההבדל (1).
7. תשובה פתוחה. נקודות אפשריות: הקריאה מהבוקר ועד הצהריים בלי מענה (כו-כט), הלעג (כז), המים (לג-לה), תפילה קצרה מול קריאה ארוכה (לו-לז). מלא (5): שני פסוקים (2) + הסבר הדרמה (2) + פסקה ברורה (1).